

Astronomi i forntiden

Astronomi betyder läran om himlakropparna och universum. Astronomi tillhör den äldsta naturvetenskapen och det finns inslag av den i många, om inte alla gamla kulturer. Människan har alltid strävat efter en världsbild som hjälper oss att förklara hur allt hänger ihop i vår vardag. Något som svarar på alla ”varför är det så”- frågor.

Idag är vi noga med att skilja mellan astronomi och astrologi. Astrologi handlar om att tolka hur planeters och stjärnors rörelser påverkar och ger förutsägelser för människors liv, alltså hur vårt öde påverkas av himlakropparna. Idag lever det kvar i t.ex. horoskop.

I tidigare kulturer var det inte lika stor skillnad mellan religion, astronomi och astrologi. I många kulturer vävs gudar och berättelser samman med astronomiska händelser t.ex. kometer eller solförmörkelser. De första astronomerna var i vissa kulturer även präster som förutsade händelser och tolkade vad som skulle hända.

Med blotta ögat går det att se fem planeter och många stjärnor bland annat de 12 klassiska stjärnbilderna (zodiakerna). Med hjälp av deras rörelse och positioner på natthimlen har det varit möjligt att ha koll på årstiderna. Något som har varit en viktig uppgift både för reli-

giösa ändamål, men också för att veta när det är dags att så och skörda. I forntidens Egypten delas året in i tre delar: översvämning, sådd och skörd.

Stora byggnadsverk från människans tidiga historia är nästan alltid byggda med tanke på astronomiska fenomen. T.ex. Egyptens pyramider är byggda så att hörnen pekar exakt i väderstrecken. De tre största pyramiderna (Cheops, Chefren och Mykerinos) har exakt samma position som de tre stjärnorna i Orions bälte.

De tidpunkter då solen står som högst på himlen (sommarsolståndet) och när solen står som lägst (vintersolståndet) är också något som ofta tas hänsyn till. På ett av forntidens mest kända byggnadsverk, Stonehenge, lyser solen på formationen på ett unikt sätt vid dessa tillfällen. Många megalitgravar i Norden har hål i taket där solen kan belysa hela graven bara under sommarsolståndet. I Skåne finns Ale stenar som tros vara någon form av kalender.

En annan viktig funktion som astronomi haft, även i mer modern tid är för att kunna navigera. Med hjälp av stjärnor går det enklare att bestämma sin position, eftersom det är enkelt att hitta polstjärnan på natthimlen. Den pekar alltid mot norr eftersom den ligger exakt i linje med jordaxelns riktning.

Begrepp och svåra ord:

Astronomi, astrologi, komet, solförmörkelse, zodiaker, stjärnbild, sommarsolstånd, vintersolstånd, megalitgrav, jordaxel, polstjärnan